

Генадзь Бураўкін

ЖНІВО

кніга паэзіі

Бел2 7-4-3
Б 91 137-71

Мастак А. Кашкурэвіч

* *

Хто раней,
хто пазней,
Толькі ўсе
Зноў і зноў
Мы прыходзім
Да простых,
як хлеб і паветра,
Высноў:

Што жыццё чалавеку —
Любому —
Даецца адно,
І што,
як ні надточвай,
Кароткае вельмі яно,

І што праўда на свеце
Адна
Без крупінкі маны,
І што шчасця на свеце
Няма
Без сваёй стараны...

Колькі б ты ні мудрыў,
Як ні кідаўся б ты,
А прыходзіш
Да гэтай святой прастаты,

І ўзыходзяць
Над лесам
Пражытых табою гадоў
Непагасныя зоркі
Законаў бацькоў і дзядоў.

Прарастаюць зярняты
Яшчэ невядомых навук
На шырокіх далонях
Натруджаных рук.

І нідзе
Не схавацца
Ад сынавых ясных вачэй,
і на свеце тады
Жыць
намнога цяжэй
І лягчэй.

камісары

З гадоў,
калі неба крамсалі
Узнятыя гневам клінкі,
Прыходзяць да нас камісары —
Духоўныя нашы бацькі.
На вуснах іх —
марш недапеты,
Упартыя словы надзей.
І кулямі партбілеты
Прышыты да юных грудзей.
І падалі, і ўваскрасалі,
Сабой засланялі жывых.
Сягоння глядзяць камісары,
Як суддзі, на ўнукаў сваіх.
Мы іх перагналі па ўзросту,
Сягнулі да зорак сівых.
І ўсё ж, як падлеткі, зайздросцім
І лёсу, і пафасу іх.
І марай свяшчэннаю самай
У сэрцах надзея гарыць,
Што нас не ўпікнуць камісары —
Суровыя нашы сябры.

* *

Мая вясковая хаціна,
Пасляваенны горкі лёс!
Прымі мяне,
бадзягу-сына,
У цёплы цень сваіх бяроз.

І дзверы, што выходзяць к лесу,
Не замыкай хварасцінай,
Хай злосна зарыпяць завесы,
Даўно не мазаныя мной,

Хай у струхлелых сценах цесных
Сустрэнуць зноў мяне
спакой,
Старэнькі стол,
прапахлы цестам
І мокрай рыбінай луской,

Вуглы закопчаныя тыя,
Дзе ціха плакаў хлапчуком,
Дзе ахінуліся святыя
Вясковым белым ручніком...

Не думай, што забыў
лучыну
І нізкі ссечаны парог.
Я ўсё,
чаму мяне вучыла,
У сэрцы беражна збярог.

Ты не становішся чужая,
Хоць ганак твой імхом зарос,
і я на споведзь прыязджаю
Сюды,
у цёплы цень бяроз...

* *

Другія
з доўгіх падарожжаў
Дамоў, да любых у двары,
Што найдзіўней,
што найдарожай
Вязуць заморскія дары.

А я
з далёкае дарогі
Табе на памяць прывязу
Падкову —
месячык двурогі
І зорку —
сінюю слязу.

І, не абмыўшы пот салёны,
На шчасце наша ці бяду,
Табе ў халодныя далоні
Свой лоб гарачы пакладу.

* *

Хтось палюе на сініцу,
Нехта ловіць жураўля...
Мне ж багацце і не сніцца —
Толькі родная зямля,

Толькі маці,
толькі песня,
Кнігаўкі над лугам крык...
Лёс мяне не вельмі песціў.
Я да простага прывык.

і багацця мне не трэба,
Без прысмакаў пацярплю —
Толькі б хлеба,
толькі б неба
Ды бацькоўскую зямлю...

* *

Час ходу у новы дзень прыспешвае,
Успаміны горкія драбніць...
А ўсё роўна
помнім сорак першы,
Як і сорак пяты,—
да драбніц.

Не закрыць
ні радасцю,
ні бытам
Тых,
што ўпалі ніцма на лаўжы.
Колькі іх,
забітых
і забытых,
Пад нагамі нашымі ляжыць!

І з зямлі, знявечанай
раўкамі,
Лезуць —
дзе рамонак,
дзе быльнёг.

То яны
знямоглымі рукамі
Цягнуцца наверх,
да нашых ног.

То яны
насустрач сонцу рвуцца
З чорнага прадоння небыцця.
І калыша вецер Рэвалюцыі
Аганькі кароткага жыцця...

І што значаць нашы ўсе напасці,
Калі можна ў цішы палявой
На калені перад імі ўпасці
І да іх прыпасці галавой...

Белы снег,
Чырвоны снег
Чорны снег
Нашай святыні —
Хатыні

хатынскі снег

Імем расстраляных,
закатаваных,
паўшых
Мы вам свет завяшчаем
без слёз і вайны.
Толькі ў вашых сэрцах,
у памяці вашай
Хай ніколі не моўкнуць
нашы званы!

22 сакавіка 1943 года...

Жураўлём сакавіцкая раніца зарыпела.
Бухнула ў студні аб лядок вядро.
Крактануў пад нагою снег белы.
Грымнула каля прыпечка бярэмя бярозавых дроў.

Нясмела кукарэкнуў певень прастуджаны.
Дзвынкнула аб даёнку тугое малако.
Высока ўзнімаючы лапы,
прабег па ўчарашняй лужыне
Худы і ахрыплы кот.

Дымком над вёскай запахла смачна.
Шкрэбнуў па поснай патэльні шчарбаты нож.
Атрымаў першую аплявуху матчыну
Мурзаты падшыванец,
што выбег на вуліцу басанож.

Мужыкі пойла ў хлявы цягалі.
Гаспадыні няньчылі ў далонях праснакі...
А вёску сціскалі ўжо абцугамі
Карнікаў чорныя грузавікі.

І вось чорным колам, тупым і грузным,
Раструшчана ранішняя маўклівая стынь.
Закусіла пабялелыя вусны,
Сцялася ў страху Хатынь.

З ганкаў сонныя дзеці злятаюць гракамі.
Маткі на іх спяшаюцца хоць пінжакі надзець.
Ад кулі засланяецца высахлымі рукамі
Сівабароды нямоглы дзед.

Немаўляты заходзяцца плачам.
Цягнуць з печы бабулю сляпую,
Прыкладам — у плечы,
Кулаком — пад дых.
З двароў зганяюць на ўскраек
у пуню
Усіх — і старых, і маладых.

Выкацілася круглае сонца.
На дыбачкі ўстала над гаем.
Пад промнямі
першыя вясновыя кроплі ўпалі са стрэх...
Застагнаў,
загаласіў пад нагамі
Б е л ы балючы снег.

2

*... карнікі сагналі ў пуню ўсіх
жыхароў Хатыні...*

У шэрым змроку шапталіся ціха мужчыны.
Бліжэй адно да другога тулілася радня.
Над галовамі скупа прабівалася праз шчыліны
Вясёлае святло сакавіцкага дня.

Людзі яшчэ ў збавенне верылі,
Хоць і калола пад сэрцам здагадак асцё.
Але калі
пачалі цвікамі забіваць дзверы
І дыхнула бензінам —
стала ясна ўсё.

І людзі сцяліся.
І здавалася:
Гэта іх да сцен прыбіваюць цвікамі,
Гэта для іх труну збіваюць са старых трухлявых
сцен
І маці
спалоханымі рукамі
Да сябе прыціскалі галовы дзяцей.

Карнікі
бензінам
апошнюю свечку надзеі згасілі.
У шчыліны
полымя
пачало ўтыкаць чырвоныя крывыя нажы.
І бабы загаласілі:
— А дзеткі!
А вы ж не паспелі пажыць!

А вашы ж ногі не паспелі нахадзіцца.
А вашы ж рукі не паспелі напрацавацца.
А вашы ж вочы не паспелі наглядзецца.
А вы ж не паспелі ўнукамі парадаваць нас.
Крывіначкі нашы!
Сонейкі нашы!
Дзеці!
За што ж яны вас?!.

І мужчыны ўскінулі кулакі ў бяссіллі
І выдыхнулі хрыпла,
як запавет:
— Сонцам паўдзённым,
небам сінім,
Кожнай вячэрняю зоркай,
кожнай ранішняю расінкай,
На вашай магіле калом асінавым
Вас,
забойцы,
праклінаем навек!

Высечанымі лясамі,
абгарэлымі камінамі,
Нівамі, свінцом засеянымі,
пакутамі калек,
Нашымі недагледжанымі снамі,
нашымі ненароджанымі сынамі
Адпомсціць
Вас,
нашчадкі,
заклінаем навек!..

Ужо не іскры,
а снапы пякельнага полымя
На галовы абрынуліся са страхі.
І людзі ад іх адбіваліся рукамі голымі.
І засквірчэлі на плячах кажухі.

Ад немага крыку
абвалілася пуня.
Грымнулі вобзем дзверы.
І ўпала,
як чырвань куль.

Халоднага снегу шукала
сляпая бабуля,
А знайшла толькі жменю гарачых куль.

Страчылі кулямёты
па агню,
па стогнах і плачу.
Радзеў
і падаў
ахрыплы пакутны крык.
І вось застаўся адзін толькі енк дзіцячы.
Але і ён
пахіснуўся
І знік.

Тады апусціла вінтоўкі чорнашынельнае войска.
Хоць бы дзе бразнулі веснічкі.
Хоць бы заскуголіла шчаня.
Кроў астывала.
Хаты дагаралі.
Над вёскай
Вісела мёртвая цішыня.

І карнікі глядзелі вачамі пустымі,
Як ашалелы кот па вуліцы бег,
Як ляжаў,
не таячы,
у Хатыні
Ч ы р в о н ы гарачы снег.

3

... забілі і спалілі 149 чалавек,
у тым ліку 76 дзяцей, спалілі ўсе 26 хат...

Датлявалі галавешкі,
адсвечвалі варанёнай сінявою метала,

То зусім патухалі,
то ўспыхвалі зноў.
У нізкае неба Хатынь узнімала
Абгарэлыя кульні камяноў.

Валяліся ходзікі з бляшанай зязюляй.
На іхніх стрэлках навекі спыніўся час.
Мядзведзем
пад ліпай асунуўся спалены вулей.
Як растаптаны месяц,
вытыркаўся з попелу медны таз.

Нібы на чорным абрусе ў жалобным застоллі
Вялізны жоўты пірог,
Ляжалі жорны,
што партызанам ячмень малолі
І пасля вайны
ў новай хаце хацелі падперці парог.

Хмары і дрэвы чадам густым прагорклі.
Угары —
хоць бы зорка,
хоць бы крупінка святла.
А самае жудаснае —
там,
на ўзгорку,
Дзе пуня была.

Там
яшчэ ўспыхвалі вугольчыкі цёплыя,

Там
на залітай крывёю зямлі
Маці — прыгаршчамі,
А сын — жменькаю попелу
Побач ляглі.

Там
яшчэ лавілі абгарэлыя пальцы
Апошняга дыхання сіняваты дым.
І сажаю
ў прастрэленыя далоні асыпаліся
Хаты,
шпакоўні,
сады.

І раты абвугленыя
крычалі нема.
І нібы ў жахлівым дзіцячым сне,
Падаў з чорнага начнога неба
Ч о р н ы жалобны снег.

... Зрываецца звонкі капеж са стрэх.
Разгойдвае неба дзіцячы смех.
А ў памяці
вечна
стыне
Белы снег,
Чырвоны снег,
Чорны снег
Нашай святыні —
Х а т ы н і .

* *

О, век дваццаты:
гэтакія штормы,
Не разбярэш,
дзе неба, дзе зямля.
Патрапіцца няўстойлівы каторы —
Збівае пеннай хваляй з карабля.

Аж хрыпнуць пад вятрамі капітаны.
Нясе ў глыбіні адарваны буй...
Сярдзіты акіян раскалыханы
Змятае ўсё —
пярэчыць паспрабуй!

Хто ўціхамірыць гнеў
несправядлівы,
Хто перад ім душой не пакрывіць,
Калі яго прылівы і адлівы
Ужо бушуюць і ў тваёй крыві,

Калі ўжо маякі пагаслі ў ночы
І не відаць ні шлюпак, ні кругоў,

А навакол раз'юшана клякоча
Стыхія, што не помніць берагоў?..

І ўсё ж — далоў асуджанасць!
Прабачце,
Я — аптыміст ажно да скону дзён.
Яшчэ гарыць,
не гаснучы,
на мачце
Упарты праметэеўскі агонь.

І мне чуцён зняверany, забыты,
Але бяссмертны кліч мацерыка.
І хоць вадою палуба заліта,
Ляжыць спакойна на стырне рука.

* *

Колькі б ты мяне ні прасіла,
А ў далёкім краі ў журбе
Перш за ўсё ўспамінаю пра сына,
А пасля ўжо —
пра дом і цябе.

Чым бы дзень мой ні быў заняты,
Нада мною ў густой сіняве
Свецяць сынавы вачаняты —
Непагасныя зоркі дзве.

І нясе іх святло слабое
Шчасце веры
ў маю душу.
Перад імі,
як перад сабою,
Я ніколі ў жыцці не схлушу.

Усё,
што ў памяці вечнай пакіну,
Усё,
што ў сэрца сваё прыму,
Перадам перад смерцю сыну,
Аляксею, нашчадку майму.

* *

У лясах
Чужынцаў косці
Дагніваюць.
А былых салдатаў
Кулі
Даганяюць.

То інфарктам,
То сухотамі —
А толькі
Праразаюцца
Варожыя асколкі.

Хлопцы падаюць
Без крыку
І без стогну.
Раптам
Рана незагоеная
Торгне.

І аглушаць
Пульсу
Ціхія удары,

І на вочы
Наплываюць
Чужынцаў твары.

Не закрыцца
Ні акопам,
Ні бранёю,
Ні мінулай
Пераможнаю
Вайною.

Тыя кулі,
Што калісь
Заселі ў целе,
Даляцелі ўсё ж
Да сэрца,
Даляцелі…

* *

Ідуць дажджы.
Асенняя пара.
Заплаканыя вокны спахмурнелі.
Аўторка не адрозніш ад нядзелі,
Ад быльнягу — шпачынага пяра.

За тыдзень свет, здаецца, пастарэў.
За вёскай — непралазнае балота.
Апошняя цяжкая пазалота
Злятае з абсвістаных ветрам дрэў...

А потым
сонца высветліць блакіт,
І дрэвы ўміг ізноў памаладзелі,
І над ракою ў золаце нядзелі —
Наструненыя постаці ракіт...

Заблытаны лісткі календара.
У чыстым небе,
маладым і сінім,
Перапляліся промні з павуціннем...
Ах, восень,
пераходная пара...

* *

Не, я ўжо даўно не малады.
Прыкідвацца юнцом бязвусым смешна.
Бягуць гады няўмольна і паспешна.
Навек згараюць знічкамі гады.

А ўсё здаецца:
не прапаў запал,
Не адшумеў крыламі ранак мілы.
І сэрца поўняць маладыя сілы,
І хмеліць галаву вясновы шал.

Ды ўсё не так,
як некалі было.
І як ні горка ў гэтым прызнавацца —
Прайшло маё блакітнае юнацтва,
Сплыло маё ружовае вясло.

Няма ў мяне юнацкіх прывілегій.
Бяру ўсё па-даросламу ўсур'ёз
І не баюся ўжо мужчынскіх слёз,
І не смяюся з сябравых элегій...

перамога

Аб чым думае бацька за ўрачыстым
сталом 9 Мая

Да цябе не было ў нас шляху прамога.
Да цябе не імчалі наўпрост цягнікі.
Мы ішлі пехатою к табе,
Перамога,
Аб чужацкія косці ламалі штыкі,
Аб акопы старыя свае спатыкаліся
І на кулі варожыя натыкаліся.

Мы цябе спавівалі завеямі лютымі,
Шынялём захіналі ў спякоту і ў золь.
А пасля
асыпалі цябе салютамі
І крапілі сіроцкаю горкай слязой...

Паміраюць гвардзейцы.
Пакаленні змяняюцца.
І радзей нам нягоды вайны ўспамінаюцца.
Ды на ўсіх магістралях да шчасця людзей
Будзе вечна стаяць
наша станцыя светлая,
Намі штурмам узятая,
намі ў песнях апетая —
Перамога,
вясновы незахмараны дзень.

мінскі трыпціх

I

Перад тузінам гарадоў,
Перад сотняю ціхіх весяў
У мяне неаплочаны доўг
Самай лепшай маёю песняй.

І ў цябе я ў даўнім даўгу,
Мінск любімы,
                    мая сталіца.
Слоў шукаю —
                    і не магу
Да яшчэ некранутых прабіцца.

На праспекты твае іду —
Плёск Нямігі схаванай чую.
І гаротных вякоў лебяду
Пад асфальтам тваім тапчу я.

Бачу:
        плечы тваіх камяніц
Узнімаюцца вышай і вышай…
І ў грудзях маіх сэрца трымціць
Нераскрытай вясновай пупышкай.

І вось-вось
шуганучь, як прыбой,
Словы ўскінуць да сонца далоні
І прарэжуцца
самі сабой,
Як лісткі на маўклівым клёне...

II

Калі адгрукочуць трамваі і самазвалы,
Пагаснуць у інтэрнатах запозненыя агні,
Па Мінску задумліва крочыць
Янка Купала,
Радкі ненапісаных вершаў шэпчучы ў цішыні.

Ён даваенныя ліпы каля праспекта шукае.
А вочы яму засціла
сорак першага горкі дым.
І ён разграбае руіны параненымі рукамі.
І тысячы «месершмітаў» расстрэльваюць неба над ім.

Да вуснаў ён паднімае
зямлі беларускай жменьку.
О, якая яна цяжкая ад слёз і свінца!
Навекі
ў ёй запякліся
клятвы,
праклёны,
енкі,

Расплаўленая цэгла Брэста,
акрываўлены жвір Трасцянца…
Ён узнімае вочы.
У небе сінія зоры.
Ускрыкваюць сонныя чайкі каля ракі.
Двое закаханых летуценна брыдуць па гораду —
І кубінец
на беларускай мове
шэпча яго радкі…

Пасляваенныя клёны гладзіць Янка Купала.
А любімыя ліпы ля скроняў шумяць без канца…
…Каб жа
ніколі-ніколі
на іх лісты не ўпала
Ні кроплі
крыві ці урана,
слёз ці свінца!..

III

Я за руку вяду цябе,
мінчанін,
Белагаловы трохгадовы сын.
Цябе і Мінск я часта сню начамі
У сіняй дымцы заўтрашніх вышынь.

І так баюся ў нечым памыліцца,
Вас,
новых,
разглядаючы здалі,—

Каб ты,
мая любімая сталіца,
І ты,
сынок,
мяне не падвялі,

Каб ні крупінкі сонца не прапала
З крывёю заваёваных сцягоў,
Каб кожны дзень да вас
ішоў Купала
Народнай незарослаю сцягой...

Я за руку вяду цябе,
мінчанін,
Асфальтам і ускраіннай травой.
І я ў табе
і ў Мінску
прыкмячаю
Характар
трошкі мой
і трошкі твой.

Я ў вас,
нібы ў сваю удачу,
веру.
Я грэю вас на самым дне душы...
...Калі пра Мінск не напішу я вершаў,
Дык ты,
сынок,
іх заўтра напішы...

* *

Вечарамі па чужых узгорках,
Дзе чужыя кветкі між травы,
Як нам не хапае родных зорак
І салодкіх ветраў баравых!

Як душа апахмяліцца хоча
Хоць крупінкай роднага святла,
Хоць глытком жытнёвай цёплай ночы,
Хоць дымком бацькоўскага жытла!

Не заглушыш сум нічым,
павер мне.
Лепей памяць даўнюю пакліч—
І дадому успамін паверне,
Як вясновы жураўліны клін.

І здалёку прыляціць палескі
Родны вецер.
Ты яго глыні —
І, нібыта раннія пралескі,
Зоркі расцвітуць увышыні.

асенняя элегія

Аблятаюць лісты.
Ападаюць лісты.
Недзе ў небе крычаць журавы.
Лес асенні пусты.
Гай асенні пусты.
Сіратліва маўчаць паплавы.

Сціхлі кані над рыжым прасторам палёў.
Вецер мчыць праз іржышча наўпрост.
Як бы лета маё,
Як бы шчасце маё
Ухапіць за зялёны хвост?

Так далёка —
У спелым разліве жытоў
Ты стаіш з васількамі ў касе.
Дзень асмужаны той,
Смех разбуджаны твой
Ці мне болей жыццё прынясе?

Жоўта-жоўта
Між намі палаюць масты.

І над намі ўсё менш сінявы.
Аблятаюць лісты.
Ападаюць лісты.
Сумна ў небе крычаць журавы.

* *

Грукочуць дрогкія калёсы,
І ўслед за спуджаным канём —
Чорнавалосы і бялёсы —
Імчаць падлеткі сугрунём.

Мільгаюць збітыя калені,
Трымцяць кашулі на плячах.
І першароднае здзіўленне
Аж скача ў радасных вачах.

Ім дзівам казачным здалося,
Што па асфальце гарадскім
Грымяць падковы і калёсы,
Не выдуманыя нікім,

Што конь
жывы —
глядзіце самі —
Перад арудаўскім пастом
Б’е капытом,
стрыжэ вушамі,
Махае стрыжаным хвастом...

Вось так прыходзяць з новым часам
І казка новая,
і быль...
Здаецца, ўчора
я імчаўся,
Каб паглядзець аўтамабіль...

* *

У нашай вёсцы не было сабак,
Што пільна сцерагуць сады і дачы.
І я здавён
супроць сабак — слабак,
Не разумею нораў іх сабачы.

...Вось ён ідзе,
не зводзячы вачэй
З рыпучых весніц,
як з варот дзяржавы,
І на касматай шыі валачэ,
Нібы граніцу,
свой ланцуг іржавы.

Ён поўсцю адчувае:
гаспадар
Не раз з акна за ім цікуе коса
І недзе прыхаваны шчодры дар —
Нікім яшчэ не грызеная костка.

Ах, гэты непаўторны смак касцей,
Заслужаных нялёгка,
недармовых!

Ён з-за яго кідаўся на гасцей
І нават на дзяцей гаспадаровых.

Ён добра знае:
за празмерны спрыт
Ніколі на яго злаваць не будуць.
І ён гырчыць на ўсіх,
начэй не спіць,
Ад слоты не хаваецца у буду.

З нянавісцю ў ашчэраных зубах
Ён адпаўзае з косткаю пад дрэвы…
…А ў нашай вёсцы не было сабак.
Вяскоўцы штось не мелі ў іх патрэбы…

не спіць салдат...

Няпраўда,
што баі закончаны
І бесклапотна спіць салдат.
У небе,
войнамі закопчаным,
Зноў спее смертаносны град.

І ў палісадніку за вокнамі,
Дзе флёксы ў ранішняй расе,
Зноў цішыня такая звонкая,
Як на нейтральнай паласе.

І зноў не спіцца.
Сэрца тахкае.
Трывога на душы ляжыць,
Як уначы перад атакаю
На самым першым рубяжы.

Агнём старыя раны кратае,
Як толькі ўчуецца на міг
Затвораў бразгат над Джакартаю
І ціша мёртвая ў Сангмі.

Як толькі ў свеце пачынаецца
Далёкі клёкат кананад,
Раптоўна памяць прачынаецца.
Не спіць салдат.

хлапчукі

Нас усё хлапчукамі клічуць,
Нас усё блазнюкамі лічаць,
Пацяшаюцца «дружбакі».
Спачуваюць, калі вытыркаемся,
Ушчуваюць, калі не каемся.
Кпяць паблажліва: «Хлапчукі!»

Мы бунтуем з запалам хлапечым,
Аб высокіх ідэях ляпечам,
Пром да ісціны напраcткі.
А яны аціраюцца ззаду,
Выглядаюць сабе пасаду
І пасмейваюцца: «Хлапчукі!»

Прынцыповасцю іх не купіш.
Яны носяць магутны кукіш
Там, дзе цёплыя кашалькі.
Асцярожныя, як дыпламаты,
Не агрэюць ніколі матам,
Проста зморшчацца: «Хлапчукі!»

Мы ж

(даруйце нам дур маладую)

Іх апраўдваем і шкадуем,

Не сціскаем на іх кулакі.

Мы, нібы паслухмяныя дзеці,

Ім прыпісваем дабрадзейнасць,

Намі выдуманую…

Хлапчукі!

А сыны нас бацькамі клічуць,

А дзяўчаты дзядзькамі лічаць,

Не працягваюць юнай рукі.

Мы развітваемся з вясною,

Заручаемся з сівізною,

Палыселыя хлапчукі.

І злуюцца салідныя «монстры»

(Ажно лоб намаршчынены мокры),

Што ні ў якія ўжо вякі,

Мнагавопытным і ўсёмагутным,

Да партфеляў цяжкіх прыкутым,

Ім не крыкне ніхто:

«Хлапчукі!»

вечаровы дождж

Заціхае наш гулкі дом,
Угамоньваецца паволі.
Вечаровы краплісты дождж
Асыпаецца на таполі.

Дробна стукаецца ў сцяну,
Шэпча ў зарасніку ляўконій,
Аб забытую прасціну
Звонка лопае на балконе.

Барабаніць дождж па акне,
Ціш збівае з прыцемкаў шызых.
Засынаю.
Бачу ў сне —
Дождж выклёўвае пыл на шыбах.

* *

Не ўсюды роўная, прамая
Мяне дарога ўдаль вядзе.
І ўсё ж я ўсю яе прымаю —
І ў захапленні, і ў бядзе.

Прымаю гэты свет раскуты
З яго журбой і барацьбой.
Іду,
гатовы на пакуты,
На неспакой і вечны бой.

Нясу з цярплівасцю салдата
Рубцы і мецiны байца
І прадзіраюся зацята
Праз супярэчнасці быцця.

І рад,
што не праходзяць міма,
Не аціраюцца ў цяньку
Мае сябры і пабрацімы,
Гатовыя падаць руку,

Прыняць спакойна бой суровы,
Не праклінаць жыцця,
калі
На нашы мёртвыя галовы
Пасядуць мірна матылі.

вераснёўскі прыпар

Сонца паліць так,
нібыта лета
Толькі ўчора ўздумала прыйсці,
Хоць даўно ўжо выспелі ранеты,
Качаняты выраслі ў трысці.

Градуснік падскоквае за дваццаць —
Сіратліва ўнізе нуль дрыжыць.
Хоча лета неяк апраўдацца
За свае ліпнёвыя дажджы.

Зранку
над сухімі раўчукамі
Неба перасмяглае вісіць.
Гарачынь плыве,
якой чакалі
Вымаклага жыта каласы.

І забыты
хмар цяжкія статкі,
Сумныя халодныя сады.
Сонца сыпле промні да астатку,
Падганяе ў поўдзень да вады...

Добра зноў пабыць у шчодрым леце,
Без кашулі бегаць па двару,
У раку ныраць...
А толькі лепей,
Калі ўсё прыходзіць
у пару.

* *

Люблю свой край,
зялёны і спакойны.
Сіваваронкі дрэмлюць на слупах.
Над хатамі —
вясёлыя шпакоўні,
А ў хатах —
аржанога хлеба пах.

Усё вакол
знаёмае да болю:
Збягаюць незабудкі да вады,
Сядае важна бусел на таполю,
Ад ластавак абвіслі правады.

На ноч сплывае сонца за жытное.
Свой невад туманы павалаклі...
Святое,
непрыдуманае,
тое,
Чаго не знойдзеш на чужой зямлі...

Такім свой край
навек люблю і помню.
І калі згасне сонца у вачах,—
Мне будуць сніцца
кожны дзень
шпакоўні
І аржанога хлеба родны пах...

я — твой трубач

Я — твой трубач,
таварыш камсамол.
Што для мяне скупыя рамкі ўзросту,
Калі тваіх дарог крутыя вёрсты
Пазначаны гісторыяй самой!

Хіба цябе састарылі гады!..
Пакуль святло ў вачах не пахіснецца,
Пакуль тваім агнём сагрэта сэрца,
Я буду ненасытна малады.

Ну, а калі ў нагах не стане сіл
І я ў дарозе зморана прылягу,
Ты маладосці мне налі ў біклагу
І да засмяглых вуснаў паднясі.

Я пракаўтну і горкі пыл, і соль
І звонкую трубу да сонца ўскіну
І пратрублю,
пад ветрам стаўшы,
сыну
Твой юны марш,
таварыш камсамол...
Я — твой трубач...

* *

Лісцё абсыпалі бярозы.
Буслоў не бачна за ракой…
Нібы на споведзі,
цвярозы
Сыходзіць на душу спакой.

Пражытыя табою годы
Ляцяць,
як жалуды ў траву.
Негаваркі сялянскі одум
Схіляе нізка галаву.

Успамінаюцца шляхі ўсе,
І прызнаешся у цішы,
Што па-блазенску мітусіўся
І часта,
як хлапчук,
спяшыў,

І нёс вядро сваё няпоўным,
І спатыкаўся шмат разоў,
І хваляваўся не галоўным,
А выпадковай драбязой…

Ах, колькі жалудоў мадзее
На намі ўтоптанай зямлі...
Але не выкідай надзею —
Каб тыя,
                    што яшчэ рудзеюць,
Праз лісце прэлае ўзышлі...

* *

І я не той,

і ты не тая,

Як у далёкія гады.
На вуснах пабляднелых таюць
Вясны гарачыя сляды.

Ужо не здуць ніякім ветрам
Са скроняў тапаліны пух.
Агонь шаленства непрыкметна
Угаманіўся і патух.

І не вярнуць назад былога.
І не прайсці па т о й вярсце…
…А нашай памяці аблога
З ранейшай ярасцю цвіце…

варненскія замалёўкі

ПОМНІК ЛЕНІНУ У ВАРНЕ

Яго я ў парку варненскім сустрэў,
У прахалодзе чэрвеньскага ценю.
Ён ціха выйшаў з-за зялёных дрэў,
Усмешлівы і летуценны.

Звінеў непадалёку смех дзяцей.
За дрэвамі праспект каціўся гулкі.
І ён яшчэ вяртацца не хацеў
З нядоўгай нетаропкае прагулкі.

Глядзеў ён, як гуляюць хлапчукі.
І не было,
як звычка патрабуе,
Ні ў далячынь скіраванай рукі,
Ні п'едэстала ў выглядзе трыбуны.

Ён быў звычайны,
як усе вакол,
Да цішыні і цеплыні ахвочы.
І толькі сонцам заўтрашніх вякоў
Свяціліся яго жывыя вочы.

Шапталіся лісты над галавой.
Гулі аўтамабільныя маторы...
І быў ён і ў будзённасці сваёй
Вялікі,
чалавечны,
непаўторны.

СЛЯПЫ ДОЖДЖ НА ЗАЛАТЫХ ПЯСКАХ

Ішлі мы то сцежкай вузкай,
То бальшаком —
і ўвесь час
Смага сушыла вусны.
І неба пачула нас.

На перасмяглыя люцікі,
На прыдарожны пыл
Блішчастымі парашуцікамі
Пасыпаўся дождж сляпы.

Уніз ляцелі зацята,
Разбіваліся на драбкі
Сярэбраныя чарцяняты,
Сонечныя калабкі.

Вэрхал стаяў вясёлы.
Ля нашых ног на зямлі
Тысячамі вясёлак
Бурбалкі расцвілі.

Пад гэты язычаскі лопат
Мы кінуліся:
— Лупі,
Доўгачаканы,
цёплы
Варненскі дождж сляпы!

ЛЕГЕНДА МЫСА КАЛІАКРА

На Каліакру наплывае вечар.
Запальваюцца маякоў агні.
А мора ўсё забыць не можа нешта,
Варочаецца цяжка ў цішыні.

На беразе крутым і апусцелым
Здалёку ў сінім мораку відна
Дзявочага нявыпітага цела
Святая незямная белізна.

У неба ўзнімае рукі помнік,
Нібыта хоча вынырнуць з начы.
І месяц,
як знядужалы паломнік,
Над мысам прыпыніўшыся, маўчыць...

...Было іх сорак,
яснавокіх, юных,
Чыю красу і лебядзіны стан
Чакаў свайму гарэму ў падарунак
Абвешаны смарагдамі султан.

Яны няўцешна плакалі начамі,
Клялі сваіх грудзей тугую бель.
І сцераглі іх шаблі янычараў.
І хвалі калыхалі карабель.

А вецер ім прыносіў слодыч дыму
З матулiных далёкіх камінoў
І стогны заняволенай радзімы
Над трунамі засечаных сыноў.

Чакалі іх знявагі незлічоныя
І ганьбаю спаскуджаныя дні.
І ўспомнілі тады яны аб чорнай,
Ад іхніх слёз салёнай глыбіні.

Звязалі разам сорак кос дзявочых,
Апошнім стогнам разбудзілі мыс,
Балгарскім небам напаілі вочы —
І белай чайкай кінуліся ўніз...

...Спіць Каліакра.
Нізкі месяц коса
Ад помніка кладзе сцяжынку ўдаль.
А мне здаецца —
тых нявольніц косы
Калыша мора на далонях хваль.

ДРУГАРЫ

Найдану Вылчаву

Трэба ж быць такому:
цягнікі
Так неспадзявана, недарэчы
Нас развезлі ў розныя бакі,
Разарвалі нітачку сустрэчы.

І ў мяне ў чужой краіне знік
Гаспадар гасцінны і дарадчык,
Самы клапатлівы праваднік,
Самы дасканалы перакладчык...

Толькі першы ж дзень,
як добры дар,
Мне прынёс закон зямлі балгарскай,
Што балгарын кожны —
мне другар.
А балгарка —
мілая другарка.

Паміж імі я не быў чужы.
У сябрыне,
што гудзе да ранку,

Другар (балгарскае) — таварыш.

Песню сваю русую здружыў
З іхняй чарнакосаю смуглянкай.

І было мне шчасна ад таго,
Што свяціўся ярка ў кожнай шыбцы
Малады сорак чацвёрты год
І сівы курган на белай Шыпцы.

Я цяпер не ведаю ані,
Ці на свеце ёсць зямля другая,
Дзе такія сонечныя дні,
Дзе такія шчырыя другары...

* * *

Не ўгонішся ніяк за часам
Ні цягніком,
ні на кані.
Зноў разбрыліся самапасам
Табе адведзеныя дні.

За ўсім адразу не паспееш,
Жыццё, як воблачка, сплыве.
І валасоў, брат, не пасееш
На аблыселай галаве.

І шчасця хітрую жар-птушку
Не зловіш за агністы хвост,
Як ні прыладжвай ёй кармушку,
Як ні бяжы за ёй наўпрост...

Усё
будзённей і звычайней,
Усё
прасцей і весялей.
Не варта кідацца ў адчаі,
Калі ты сёння не ў сядле.

Жыві сваёй галоўнай працай,
Трымайся даўніх добрых вех…
А што за часам нам не ўгнацца,
Дык гэта ўжо такі наш век…

* *

Я над аджылым не дрыжу—
Чаго за мёртвае чапляцца?
А даўніною
                    даражу,
Не сыплю,
                    як пясок,
                                    скрозь пальцы.

Не шкода песень і хвалы,
Хаця зямля на іх скупая,
Для Полацка,
                    што купалы
У сонцы ранішнім купае.

І над будзённасцю муры,
Што мы наставілі паспешна,
Маўчаць нясвіжскія муры
І ў неба мкне Белая Вежа...

Стаю каля сівой красы,
Хаджу па гулкіх сутарэннях —
І чую продкаў галасы,
І бачу нашых дзён карэнні.

І ў тым,
    што немач не скарыла
Наш край,
    няма ніякіх дзіў,
Бо тут калісьці жыў Скарына
І Каліноўскі ў бой хадзіў...

* *

Мы хочам зразумець галактык мову.
А хто мне скажа,
думае аб чым
Сцяжынка ў полі,
спелы бор сасновы,
Рачулка,
што прыцмоквае ўначы?

Хто разгадае слёзы шэрай кані?
Хто расшыфруе для маёй душы
Аленя закаханага рыканне
І салаўіны цёхкат у цішы?

Свае званы пагойдваюць азёры.
Звініць гаёў кастрычніцкая медзь...
Мы слухаем маўклівае міжзор'е,
А блізкіх нам не можам зразумець.

* *

Каля твайго паркана снег мяце,
Парыпвае азяблая ігрушына.
А я шукаю след твой зацярушаны,
Блукаю ў нескончонай маяце.

Завея рве свае пухавікі,
Па твары б’е халоднай белай лапай.
Мне хоць бы лёгкі ўзмах тваёй рукі,
Хоць бы прамень з тваёй настольнай лямпы.

Мароз тваё акно замураваў.
Паміж табой і мною — шкло настылае.
Ты каля печы грэеш рукі, мілая,
А я б дыханнем іх адаграваў...

* *

Што паробіш,
калі ціхманы
Я ніколі не быў эмалі.
Не чакаю нябеснай манны
І вяду баі на зямлі.

Новых ворагаў нажываю,
Хоць палае у правым баку
Рана даўняя нажавая,
Нібы вогнішча на скразняку.

Не з капрону і не з жалеза,
Нервы тонкія і ў мяне.
А ўсё роўна наперад лезу,
Каб у вочы плюнуць мане.

І хаця па спіне мне вухалі,
Каб навекі зваліць на дол,
Я ўзнімаўся,
хапаючы вуснамі
Колкі вецер,
як валідол.

І, о божа, як я быў рады
(Маім ворагам і няўцям),
Калі чыстае зерне праўды,
Хоць адно,
                    прыносіў людзям...

* *

\

Восень зноў падыходзіць —
І ў мяне на душы,
Як і ў роднай прыродзе,
Ціш і сіняя шыр,
І смуга, і лагоднасць,
І —
да кроплі малой —
З небам крэўная роднасць,
Роднасць з мілай зямлёй.

Вяне клён гаманлівы.
Ні хмурынкі ўгары.
У гаях і на нівах —
Яснасць сталай пары.

Толькі ў сэрца пракраўся
Адгалосак тугі,
Што на лузе —
не краскі,
А стагі.

памяці Народнага артыста СССР Б. В. Платонава

Апушчана цяжкая чорная заслона.
Дачасна закончан апошні акт...
Барыс Віктаравіч,
                    таварыш Заслонаў,
У нас яшчэ наперадзе столькі атак.

Пачакайце.
            Можа, знойдуцца зёлкі
Сярод палявой духмянай травы...
Вам так хацелася,
                    каб павыміралі Зёлкіны.
А паміраеце Вы.

За вокнамі снег мітусліва сеецца,
На афішах заўтрашніх растае...
Ах, якое яно нетрывалае,
                              сэрца!
Ах, як нерваў жалезных нам нестае!

На высокім кастры
                      натхнення і веры
Мы няшчадна дашчэнту палім сябе...

Іх нічым не звяжаш,
тонкія нервы,
Разарваныя ў барацьбе...

Падыміце ж,
падыміце чорную заслону.
Не будзем расстанне туравіць...
Абапрыцеся на нашы плечы,
таварыш Заслонаў...
Барыс Віктаравіч...

* *

Не кліч мяне музыкай модненькай —
Другое здаўна па душы:
Задумлівы голас гармоніка,
Дзявочая песня ў цішы.

Не тая,
            крыклівa-цыганская —
Чым моташней, тым званчэй.
Мая —
        сарамліва-сялянская —
Аж ціхія слёзы з вачэй.

Такая будзённая, простая.
А ледзьве пачую яе —
З палёгкай салодкай выпростваю
Стамленне плечы свае.

Без хітрых шматкроп'яў і клічнікаў,
Без чорнай бяздомнай тугі
Плыве мая песня-крынічанька —
Бярозавыя берагі.

Даверліва шэпча-расказвае
Аповесць народнай душы.
І самыя звонкія джазы
Не могуць яе заглушыць…

* *

Можа, ад таго,
што ўжо старэю,
Што цяжэюць на плячах гады,
Не ва ўсім,
прызнацца,
разумею
Я сваіх суседзяў маладых.

Недаверам іх не абражаю.
Сам яшчэ не спісаны ў запас,
Па-сяброўску шчыра паважаю
Іх імпэт юначы і запал.

І зайздрошчу,
як спакойна
атам
Могуць зацугляць яны уміг…
Ды часамі
неяк страшнавата
Мне, паверце, робіцца за іх.

Дзіўна,
як яны ў канцэртнай залі
Падаюць перад джазбандай ніц
І пад віск і гром
аж вылязаюць
З модных фракаў і мініспадніц.

Не магу ніяк прыняць
сваяцтва
Іхніх смелых і высокіх дум
І таго эстраднага вар'яцтва,
Што святое вытрасае з душ.

Да вайны ўспамінамі прыкуты,
Не прымаю іх купецкі шал.
І ў душы маёй растуць пакутна
Трохі злосць,
а болей ціхі жаль.

Можа быць, зусім несправядлівы
Я да іх дзівацтваў маладых,
Што ў свой час сплывуць,
нібы адлівы,
Нібы пена з веснавой вады.

Толькі з сэрца роздум не прагоніш,
У душы трывога не маўчыць.
Нам жа
разам
несці сцяг чырвоны
І зямлю ад пошасці лячыць...

* *

Колькі б нам за жар-птушкаю ўслед ні ганяцца,
Усё роўна прыблудзім назад у сяло,
Дзе ў далёкім юнацтве,
у шчаслівым юнацтве
На цара-жураўля майстравалі сіло.

Ціха сонца за хаты старыя садзіцца.
Пачынаюць рабіны ў дварах ружавець.
У сяброў па садах
сыта звоняць сініцы.
І крычыць недасяжна ў небе
мой журавель.

Мы ідзём па сцяжынках,
на якія не вернемся.
Мы ідзём па дзіцячых здзічэлых лясах.
Павуцінка — уверсе.
Павуцінка — у верасе.
Павуцінка — ў маіх валасах...

некалькі жартаўлівых дыялогаў

З СОНЦАМ

Вечар па небе едзе
На аднаколавым веласіпедзе.
Тармозіць —
і затухае
Блісканне чырвоных спіц.
Сонца за цёмныя сосны
Скацілася недзе.
Спіць.

Як там яму — у Амерыцы?
Не горача?
Не мулка?
Усё-такі Амерыка —
Не наша старана.
Там і каровы, напэўна,
Па-іншаму мукаюць,
І капіталісты стаяць ля стырна.

І пайшоў я да сонца ў Амерыку.
Пералез праз хрыбет Урала.
Праз Енісей пераскочыў.
Прадзёрся праз зялёнае шчаціннe тайгі.

І прыйшоў.
А сонца не спала.
І злосць мяне разабрала:
Што гэта за беспрынцыпнасць —
Свяціць і тым, і другім?

Такая неперабарлівасць
Са здрадаю нават мяжуе.
Вось вам і ўсёдаравальнасць,
І прымірэнчасць сама:
Уранні — грэе рабочага,
Увечары — грэе буржуя.
А кажуць яшчэ,
Што на сонцы плямаў няма.

Сонца глядзіць спакойна.
Не спрачаецца і не сварыцца.
І кажа:
— Не кіпяціся.
Хто можа мяне самалётам дагнаць?
Хто мікраклімат мае?
Хто грэецца кварцам?
Знаць.

А хто ў жоўтай Афрыцы
І ў блакітнай Грэцыі
Майму кожнаму промню,
Як выратаванню, рад,
Каб пасля галоднага вечара,
Пасля начы беспрытульнай сагрэцца?
Пралетарыят.

Ніхто без мяне —
Ні бог, ні міласэрная пані —
Не запаліць жабраку
Надзеі тонкую стэарынавую свячу.
Вось і кручуся,
Чырвонае ад недасыпання.
Уранні — тут,
Увечары — там
свячу.

Ты, чалавек,
Сам наводзь на зямлі справядлівасць.
Майго ж старога парадку —
Не руш...

...І я пакланіўся нізка.
І пачырванеў сарамліва.
І зняў капялюш.

З МУРАШОМ

З вялізнай жоўтай саломінай —
Падгіналіся ногі аж —
Поўз па галінцы зломленай
Лупаты, лабаты мураш.

Спыніўся, каб дых перавесці.
І я падышоў да яго.
— Слухай, — кажу, — урэшце
Рвешся ты так чаго?

Ты ж ад работы чорны.
Аддыхайся, не спяшы.
Праўду пішуць вучоныя —
Дзіўныя вы, мурашы...

Ён сеў ля саломіны чынна —
Пот блішчыць на ілбе:
— Вам памагаюць машыны.
А мы ж усё — на сабе.

У вас і лазер, і атам,
І краны, і трактары.
А ў нас —
шэсць лап слабаватых
Ды цёплае сонца ўгары.

У нас трэба усё самому.
На ўласным сваім плячы
Колькі цяжкіх саломін
Трэба прывалачы!

Выспацца нават некалі:
Лёг, а ўжо трэба ўставаць...
Паслухай,
будзь чалавекам —
Не перашкаджай працаваць!..

З ТРУТНЕМ

На пасецы ўсё ад звону гуло.
Стаяў гармідар вясёлы.

То імчаліся ў ранішні луг за сяло,
То назад вярталіся пчолы.

Стамлёна спускаліся да латака,
З ног абтрасалі ўзяткі.
Як хмарка, крылатая талака
Мільгала ля кожнай хаткі.

Пачаўся летні духмяны дзень,
Сонечны,
доўгі,
трудны.
А за калодай, дзе шэры цень,
Ляжалі сонныя трутні.

Адзін пазяхнуў,
пачасаў спіну,
Выпрастаўся з асалодай
І мне па-змоўніцку падміргнуў:
— Глынуць бы вады халоднай!

— А як жа пчолы?
За рэйсам рэйс
Шнуруюць на луг далёкі...
— Дурныя!
Маглі б пачакаць, падурэць,
Налёталіся б пасля спёкі.

Што іх гоніць нехта ў каршэнь?
Ты расшчапі калоду —
Хопіць усім нам на цэлы дзень.
Там жа, як лёду, мёду.

Не могуць гадзіны адной пасядзець,
Лепяць
і лепяць соты.
А што як раптам прыйдзе мядзведзь —
Бывай,
цэлы месяц работы!

Восенню выграбе мёд чалавек —
Паўгода штодзённай працы,
Цукру падсуне ім —
жруць,
і павек
Не могуць ні ў чым разабрацца.

Да самага вечара будуць звінець,
Не вылузнуць ледзьве са скуры...
А я не працую.
Затое мяне
Ніколі ніхто не абдурыць...

Я ўжо нахіліўся яго раздушыць.
Ды раптам рука задрыжала:
У трутня ж напагатове заўжды
Доўгае вострае джала.

Ягоны балючы, пякучы агонь
На дзень мне жыццё атруціць…
…І зарагатаў ён мне наўздагон
Вялізны калматы труцень:
«А ў мяне ж джала няма!»

* *

Ты, мой народ, мяне не папракнеш:
Я ўсё табе аддаў —
жыццё і сілы.
І не баюся я ані магілы:
Ты ж, мой народ, мяне не папракнеш.

Я ведаю:
не вечны шлях жыцця,
Не вечнае знядужалае сэрца.
Яно ў грудзях аднойчы разарвецца.
Я ж ведаю:
не вечны шлях жыцця.

Ды мне не страшна:
нешта застанецца
Пасля мяне ад дум маіх і спраў,
Ад парыванняў, што ў душы сабраў.
Я веру: нешта ў свеце застанецца.

Застанецца
на роднай зямлі грудок.
Застанецца
на роднай мове радок...

* *

Яшчэ канькоў не навастрылі дзеці,
А восені ўжо як і не было.
Нячутна і нябачна падкрадзецца
Зіма амаль пад самае сяло.

Маўкліва прыме кволыя аковы
Пахмурая стамлёная рака.
І вось ужо на выгане вясковым —
Па першым снезе —
петлі шарака.

І зноў падкова звонкая раскроіць
У каляіне хрупаткі лядок.
І ўсё чутней абсіверaным скроням
Гадоў пражытых зімні халадок.

кампрамісы

Ах, кампрамісы, кампрамісы —
Улева крок ці ўправа крок.
І ўжо жандар праходзіць міма,
І ўжо не ўзведзены курок.

І ўжо не выдумкаю злою
І не абразлівым радком,
А літасцівай пахвалою
Цябе аблашчваюць крадком.

Табе руку падаць гатовы,
Хоць і з аглядкаю,
а ўсё ж...
А за спіной — напагатове
Крывы, з зазубінамі нож.

Ах, кампрамісы, кампрамісы —
Малочных рэчак берагі.
Давай другім і сам карміся.
Кінь сухары — еш пірагі!

Табе ваду заменяць супам,
Худы сяннік — пухавікам.
Ты толькі волю дай уступкам,
Сярод ваўкоў завый ваўком.

Ты только збоч,
ты толькі збойся,
Зняверся ў нечым хоць на міг —
І лоўка прашмыгне забойца
Тваіх сяброў, ідэй тваіх.

Ах, кампрамісы, кампрамісы—
Стратэгій тонкая гульня.
А ўжо душу халоднай пысай
Вынюхвае шпікоў гайня.

І ўжо ўсучыць лаўчыцца вораг
Свае паскудныя дары.
І ўжо сырэе гнеўны порах.
І ўжо тупеюць тапары.

А потым будзе кроў дыміцца,
Ударэць боты па касцях...
Ах, кампрамісы, кампрамісы!..
І рукі выпускаюць сцяг...

* *

Халодны сквер дашчэнту абляцеў,
Хоць бы лісток на вымаклай бярозе.
Паэзія ўступіла месца прозе.
Барвовы шум сваё адлапацеў.

Прымай дажджы,
як невясёлы лёс.
Таго не ўнікнуць, што наканавана.
Аблажных хмар даўгія караваны
За далягляд завезлі сінь нябёс.

Вось так ужо прыдумана жыццё:
Дзе ніва спела,
колецца іржышча,
Дзе сад шумеў,
прамозглы вецер свішча,
Не за гарамі — завірух выццё.

Але затое бачацца ясней
І зеляніна завязі вясенняй,
І чэрвеньскага поплава адценні,
І на яліне — першы чысты снег...

У доме апусцелым і старым
Патрэсквае халодны стэарын.

Датлеў у шыбах вераснёўскі дзень.
Застыў на сценах нерухомы цень.

Чаго шукае язычок свячы?
Аб чым старая ля акна маўчыць?

Як матылькі начныя на святло,
Злятаюцца ўспаміны —
што было,

Што адцвіло,
што ўдалеч адплыло,
Што сагравала даўняе жытло.

Хоць косы пасаліла сівізна,
Старой прыпамінаецца вясна,

Рыпучы ганак,
мужава рука,
І незабыўны першы смех сынка...

Забілі мужа немцы на Сажы.
Пад Венаю ў зямлі сынок ляжыць.

Іх пераўжыў стары драўляны дом.
Ды вось ужо і ён ідзе на злом.

Жыць засталося дому да відна.
І будзе ўжо яна адным-адна...

Як стэарын, сплывае ціха час.
І карацее белая свяча...

* *

Чуеш,
наплывае цёплы гром?
Бачыш,
зацвітае навальніца?
Не спяшайся ў свой зацішны дом
Ад сухога ветру зачыніцца.

Пачакай у садзе.
Не бяжы.
Хай знікае той, хто трэці лішні.
Не бяда,
што летнія дажджы
Чохнуць з дрэў,
як срэбраныя вішні.

Прытаіся на грудзях маіх.
І пад лопат вымытага лісця
Неба не зямлю,
а нас дваіх
Зыркаю маланкай перахрысціць.

* *

Табе, нібы прароку, веру,
Што пражывём шмат зім і лет.
І калі смерць мне грукне ў дзверы,
Яператрушчу ёй хрыбет.

Ну, а калі не саўладаю,
Ты да мяне прыйдзі тады,
Прыгожая і маладая,
Як у юнацкія гады.

Падай мне рукі палахліва.
І калі ўсё ж я упаду —
Дык у цябе,
маёй цярплівай,
Маёй адзінай,
на віду.

Калі ў чалавека
вырастаюць крылы,
Ён павінен лятаць,
не складаючы крыл...

паэма расстання

Памяці Юрыя Гагарына

Раставаў сакавік,
як апошняя снежка.
На асфальт выскоквалі яшчаркі раўчукоў.

І,
нібыта люцікі на заўтрашніх узмежках,
Зацвіталі вяснушкі на насах хлапчукоў.

Маладая вясна пазваньвала ўладна
Ключамі сасулек у зацішку стрэх.
Шустрымі апалонікамі кроплі падалі
У пацямнелы наздраваты снег.

Знямоглымі інфарктнікамі няўклюдна асунуліся
Забытыя снегавікі ў дварах.
Дамы скідалі
з уздыхам сумным
Парудзелую аўчыну белых папах.

Сонца ламілася ў вокны гарэзна,
На пятакі «зайчыкаў» разменьвала золата
свайго рубля.

І шпачыная нота раптам прарэзалася
У маладога нахохленага вераб'я.

Чакала высокае неба бясхмарнае
Гулкага жаўруковага гімна...
А радыё
хрыпла
аб'явіла:
«Юрый...
Гагарын...
Загінуў...»

І здаецца —
горла раўчукоў прыдушылі сумёты,
Яшчэ цясней прымерзлі да стрэх ледзяшы.
Замятала чорная мяцеліца самоты
Вясновую радасць душы.

Надзея ўспыхнула —
радыё магло памыліцца
(Хіба яно толькі праўду гаворыць запар
столькі гадзін?),
І цэлы свет гатовы быў памаліцца,
Хаця на свеце багоў — многа,
А ён быў адзін.

Роспачна ў сэрца
ламілася думка трывожная,
Як вавёрка ў коле,
шукала выйсця то там,
то тут.

А можа?
А можа?
Бывае ж цуд…
Але радыё
паўтарала
слова
панура.
І былі бяссільныя ўсе багі.
Юра-а-а!
Юра!
Не зберaглі…

Ён любіў сонца.
Ён сам быў падобны да сонца,
Якім яго дзеці малююць —
з шырокай усмешкай
І вачамі, поўнымі святла.
Ён яго бачыў
і далёка-далёка —
за вёскай,
Над соснамі,
і блізка-блізка —
ля самага крыла.

Ён бачыў яго і маленькім,
лагодным —
вяснушкаю на Валіным твары,
І вялікім і грозным —
за ілюмінатарам касмічнага карабля.

Яно
то каціласся
святочным доччыным шарам
па тратуары,
То вячэрнім матчыным акном
міргала здаля.

Яно
то распускалася цюльпанамі Байканура,
То загаралася крамлёўскімі рубінамі ўначы,
То раптам
над хваляй марской падскоквала:
— Юра! —
І рассыпалася на тысячу сонцаў,
пругкіх,
як баскетбольныя мячы.

Яно з ім было і тады,
калі ён адлятаў у бяссмерце,
Разламаўшы зямнога прыцягнення абручы,
І тады,
як вярнуўся,
сухімі вуснамі хапаючы волжскі вецер,
І расінка зоркаю ўспыхнула на плячы.

І тады —
было неба
і шчодрае сонца,
Якое павольна
над лёгкімі аблачынамі ўсплыло,

Нібы апельсін пераспелы —
і ягоным сокам
Заліло самалёта халоднае крыло.

А потым
пачала зямля набліжацца,
Закруціўся шалёны калейдаскоп:
Белавежская пушча.
Вулачкі Гжацка.
Волга.
Зорны гарадок.
Перакоп.
Вагоны.
Пероны.
Трыбуны.
Турбіны.
Каралёў.
Камароў.
Узлётнай пляцоўкі бетон.
Сігналілі «МАЗы».
Алені трубілі.
Гул...
Звон...
Звон...

Сонца
пахіснулася
і змяншацца стала.
Вось яно ўжо, як мячык,
якім у дзяцінстве гулялі ў лапту —

Чорны,
з гумы,
здзёртай з фашысцкага танка.
Удар!
Мячык паляцеў.
І патух.

Неадкрытая зорка
на халоднае дрэва
Упала самлелаю страказой.
Па сінім воку неба
Самалёт скаціўся слязой...

III

Чорныя стужкі звісалі хмура.
На ветры пальцы ззалелі.
Плыла
абвітая вянкамі
урна
Каля Маўзалея.

Маўчала Чырвоная плошча ў знямозе.
Як затрыманае рыданне —
ціша ў Крамлі.
Плыла
над зямлёй
па апошняй дарозе
Жменька сплаўленай з небам зямлі.

Жахліва цяжкая ноша гэта,
Над плячамі ўзнятая ў сіняву…
Стаіла дыханне планета.
Чалавецтва схіліла галаву.

Устаньце,
усе імператары і прэм’еры!
Выцьцё рукі з кішэняў,
усе прэзідэнты і каралі!
Здыміце
кароны,
шляпы,
самбрэра
Перад прахам
вялікага сына Зямлі.

Вы,
самі сабе начапляўшыя ордэнаў на лацканы,
Аблізаныя падхалімамі
з галавы да пят,
Да апусцелага «трона»
смаленскага хлопца сялянскага
Нават і ў сне не зможаце дапяць.

Вас,
ад прамоў і паседжанняў асавелых,
Можна тасаваць,
перамяшчаць,
прывозіць з-за граніц.

А простага маёра савецкага
Нельга
ні скінуць,
ні замяніць.

І калі Час зоймецца гісторыяй сённяшняй
І вызначыць цану
вашых спраў
і напісаных бойкімі памочнікамі слоў,
Юра
праз пыл,
што ад вас застанецца,
будзе ўсміхацца сонечна.
Так што,
панове,
шапкі далоў!..

Развітальныя словы закамянелі на губах.
А стрэлкі Спаскай вежы пасоўваліся
няўмольна і ўпарта.

І вось —
адгрымелі залпы.
Замоўклі Моцарт і Бах.
Яліны сталі ў ганаровую жалобную варту.

IV

Расцяклася па вуліцах прыглушаная гамана.
На Чырвонай плошчы —
бязлюдна і ціха.

Асталіся з Юрам
Крамлёўская сцяна
і яна —
Валя,
Валянціна.

О, як ёй зайздросцілі жанчыны ўсіх мацерыкоў—
Шчасцю яе
і зямной жаночай уладзе,
Калі можна яму
валасы ўскудлаціць рукой
І халоднымі пальцамі
шчаку непаголеную пагладзіць.

О, як цяпер яна
зайздросціць
усім жанчынам зямлі,
Што чакаюць дадому мужоў,
бягуць да сваіх нарачоных!
Юравы плечы сягоння
не рукі яе абвілі —
Рамка чорная.

Акуляры шэрым туманам завалакло.
Знаёмы шрам над ягоным брывом
шукаюць яе сляпыя пальцы —
І
на шкло,
на халоднае шкло
Натыкаюцца.

Ён і на гэтым партрэце
не здолеў усмешку схаваць.
Так і не навучыўся выглядаць
паважна і хмура.
Хлапчук.
Лейтэнант.
Адчаянная галава.
Юра!..

Ганаровая варта ідзе да Маўзалея,
крокамі ламае немату.
Куранты прывычна звоняць...
Больш, чым Млечны Шлях,
ён хацеў пабачыць дачок вясельную фату.
І хацеў пацалаваць
першую серабрынку ў яе на скронях.

Там,
дзе ўпаў самалёт,
прарасце трава.
Другога маёра
закалыша волжская хваля...
Не плач,
Валянціна!
Трывай!
Трымайся,
Валя!

Стогн свой роспачны прыдушы,
Над вянкамі ўзніміся.

Не скора
Зарубцуецца ў чалавецтва ў душы
Тваё ціхае чалавечае гора...

V

Адкаласяцца гады.
Дні праляцяць заклапочаным роем.
Неба прашыюць новымі трасамі караблі.
А ў нас
будзе біцца сумленне,
як жылка на скроні:
«Не зберaглі».

Адкінуць здагадкі і адгаворкі,
Не звернуць увагі на помнікі і вянкі,
Калі не віной,
дык папрокам горкім
Гэтую смерць нам прыпомняць вякі.

Можа, за клопатнасцю і тлумнасцю,
Што перапоўнілі жыцця берагі,
А можа, за чэрствасцю і бяздумнасцю —
Не зберaглі.

Мы грэліся мілаю ўсмешкай ягонаю,
Букетамі сцежкі яму мялі,
Сыпалі зоркі на грудзі і на пагоны
І —
не зберaглі...

Так,
гора сціхае,
і боль атухае,
і роспач перастае шчымець.
Мінае,
канае
часіна ліхая.
І радасць усмешку раскатурхае,
і новымі маршамі выбухне медзь.

І сонца затопіць лугі заліўныя,
І мільёны зялёных ракет ірвануцца з раллі...
А сэрца
раптам
заные,
заные:
«Не зберaглі.
Не зберaглі».

VI

А ці захацеў бы ён,
ці дазволіў
Сябе ад будзённых клапот берагчы,
Узбіць
на жаданні свае і волю
Абмежаванняў крутых абручы?

Хіба ён бы змог
стаць
жывым экспанатам,

Музейным дзівам,
цацкай для новых эпох,
Калі быў
чалавекам,
касманаўтам,
лётчыкам
І быць інакшым
не мог?

Яго аббылтвалі серпантынам парадаў,
Аглушалі тостамі,
абклейвалі ўсмешкамі каралёў.
А ён
стамлёна закрываў вочы —
і бачыў
Ладагу
І цесныя кабіны касмічных караблёў.
І яму хацелася
саскочыць з партрэтаў,
Уцячы ад эскортаў —
імчаць басанож па лугах,
Галёкаць па лесе —
каб каціўся трэтар —
І заснуць сярод поля,
у стогадовага дуба ў нагах.

Ён хацеў
карабкацца па скалах стромых,
Па гулкім стэпе ганяць шалёны табун,

А не толькі раскланьвацца ветліва на прыёмах
Ды махаць рукою з трыбун.

Ён дазволіць не мог,
каб славай
закрылі
Ад яго
неразведаны небасхіл.
Калі ў чалавека вырастаюць крылы,
Ён павінен лятаць,
не складаючы крыл.

І, пэўна, гэтакі лёс у сапраўднага сокала —
Не паспеўшы стаміцца і пастарэць,
Узляцець над зямлёю высока-высока,
У разбуджаным небе сустрэць сваю смерць.

І нікольки не крыўдзячы жальбы нашай,
Затрымаўшы ў грудзях развітальны крык,
Можа, ён і не марыў аб смерці інакшай,
Чым такая —
у небе,
не складаючы крыл.

VII

Прарэжа памяць чырванапёрай стронгай
Гадоў успененыя перакаты.
І ляжа на вагі гісторыі строгай
Наш горды і кляты век дваццаты.

І будзе ён, пад рэнтгенам нібы,
Пад чыстым паглядам нашых патомкаў —
І лускою асыплюцца патухлыя німбы,
І незаўважаныя зоркі замігцяць папацёмку.

І Рэвалюцыя ў ім будзе біцца,
як сэрца.
Будзем кропелькамі крыві ў ім пульсаваць мы самі.
І навекі думка ленінская застанецца.
І ўсмешка гагрынская —
таксама.

**

На пісьмовы стол,
Нібы на плаху,
Болей
Галавы не пакладу.

П і м е н
П а н ч а н к а

Колькі ні кляні свой стол пісьмовы,
Колькі ні хавайся ў сіні сад,
Усё роўна,
як суддзя суровы,
Зноў вяртае ён цябе назад.
І быць можа ў тым зямное шчасце,
Каб,
высока ўзняўшы галаву,
На пісьмовы стол яе пакласці,
Як на прыдарожную траву.
Не збаяцца ўласнага адчаю
І чужой бязлітаснай рукі,
Каб, як бой, плылі перад вачамі
Порахам прапахлыя радкі,
Каб свой верш,
як камень барыкадны,
Калі прыйдуць смерцю пакараць,
Кінуць у збялелы твар няпраўды
І пасля
спакойна паміраць...

* *

Патухаюць, цямнеюць высі.
Зоркі ўспыхваюць над сінявой.
Да пляча майго прыхініся
Залатою сваёй галавой.

Чуеш вецер і чуеш вечар?
Чуеш, ціха бярозы рыпяць?
На твае худзенькія плечы
Асыпае звон зорапад.

Гэта я з табой вечарую,
Туманамі цябе чарую.
Васількоў шапатлівай моваю
Зачароўваю, зачароўваю.
Роснай сцежкаю, рэчкай ціхаю
Закалыхваю, закалыхваю...

І ад рук няўмелых, нясмелых
Не схаваешся ты нідзе.
Галава твая яблыкам спелым
На калені мае ўпадзе.

Ты шапнеш мне адчайныя словы,
Што шаптаў табе ўчора я,
Вечаровая,
                зачарованая,
Закалыханая
                мая.

* *

Як ні называем іх па-свойску,
Як ні абжываем гарады,
А паэтаў нараджаюць вёскі,
Як і ў даваенныя гады.

Пэўна, неабходна для зачыну,
Каб над хлапчуковай галавой
Прашумеў вясёлы май шпачыны
Чыстаю вясковай сінявой.

Пэўна, хочуць новых песень струны,
Каб крануў іх вецер баравы
Тонкімі смычкамі першай руні,
Язычкамі клейкімі ліствы.

Пэўна, неабходна для паэта
Нават і ў касмічныя вякі,
Каб звінела птушкамі паветра
І цвілі ля сцежак васількі...

* *

Нет, жизнь меня не обделила...

А. Т в а р д о ў с к і

За ўсё плаціў я поўнай платай —
І за цяпло, і за святло.
Вайной, бальнічнаю палатай
Мяне жыццё не абышло.
Пакаштаваць дало даволі,
Калі яшчэ я быў малы,
Чмяліны мёд, гаркоту солі,
І смак слязы, і пах смалы.
Ані не абдзяліла потым
Ні дабратой сваёй, ні злом,
Мужчынскім сенакосным потам
І дрывасецкім мазалём...
І я на лёс не наракаю.
Я ладзіў шлях жыццёвы свой
Сваімі ўласнымі рукамі,
Сваёю ўласнай галавой.
А што спазнаў і роспач бедаў
І горкі прысмак палыну, —
Дык для таго,
каб добра ведаў
Жыцця сапраўдную цану.

з м е с т

Бураўкін Г.

Жніво. Кніга паэзіі. Мн., «Беларусь», 1971. 120 с. 5000 экз. 31 к.

Кнігу Г. Бураўкіна склалі новыя вершы пра Бацькаўшчыну, родную прыроду, каханне. Чытач таксама знойдзе ў ёй шчырыя, усхваляваныя творы аб бессмяротнай Хатыні, нашым слаўным Юрыю Гагарыне і іншыя.

7-4-3 Бел2

137-71 Б91

На белорусском языке
Геннадий Николаевич Буравкин

Ж а т в а

Издательство «Беларусь» Государственного комитета Совета Министров Белорусской ССР по печати. Минск, Ленинский проспект, 79.

Рэдактар Хв. Чэрня. Мастацкі рэдактар М. Шырокаў.
Тэхнічны рэдактар Т. Сокал. Карэктар Р. Мяцеліца.

АТ 12833. Здадзена ў набор 7/IV 1971 г. Падп. да друку 4/VIII 1971 г. Тыраж 5000 экз. Фармат 60x $84^{1}/_{32}$. Папера друк. № 1. Ум. друк. арк. 3,6. Уч.-выд. арк. 3,02. Зак. 648. Цана 31 кап.

Друкарня «Чырвоны друкар» Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Беларускай ССР па друку. Мінск, зав. Калініна, 12.